Plan van aanpak

Nieuwe Beloningssystemen

Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Afvalfonds Verpakkingen

NATUUR & MILIEU

Inleiding

Voor de zomer boden de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en Stichting Afvalfonds met een brede coalitie van maatschappelijke partners aan, om een plan van aanpak voor retourpremie- en beloningssystemen te maken voor de inzameling van kleine PET-flesjes, drankenblikjes en eventueel andere verpakkingsmaterialen via verschillende uitgebreide pilots in buurten, wijken en dorpen. Dit plan van aanpak zou voor 1 oktober aan staatssecretaris Mansveld worden gestuurd en onderstaand treft u het aan.

De afgelopen maanden hebben een project- en een stuurgroep met vertegenwoordigers van VNG, Stichting Afvalfonds en Stichting Natuur & Milieu (hierna gezamenlijk; de Coalitie), met input van allerlei andere betrokken organisaties het aangekondigde plan van aanpak uitgewerkt in voorliggend document. Door middel van innovatieve en collectieve retourpremie- of beloningssystemen (hierna: beloningssystemen) wil de coalitie zoveel mogelijk gemeenten en inwoners betrekken en zo zwerfafval verminderen en retourstromen vergroten.
In het AO Grondstoffen en Afval van 25 juni 2015 heeft ook de Tweede Kamer zich positief uitgesproken over het starten van pilots met beloningssystemen. Om tot een goede uitvoering te kunnen komen, blijft het belangrijk dat betrokken partijen in gezamenlijkheid tot een goede en praktische uitwerking van de pilots kunnen komen. De partijen vragen nadrukkelijk om ruimte om deze pilots ook op zo'n manier in te kunnen richten dat daarmee langjarig een goede samenwerking met maatschappelijke partners en organisaties vorm gegeven kan worden.

Het aanpakken van zwerfafval heeft een positief effect op de leefbaarheid, de beleving van veiligheid en op de natuur. Het vermindert het verlies aan grondstoffen of voorkomt verbranden en daarmee een lekstroom in de circulaire economie. Daarnaast heeft dit positieve economische consequenties: meer waarde voor de buitenruimte, minder kosten om de buitenruimte schoon te houden en natuurlijk de waarde van de grondstoffen. Uit onderzoeken[1] blijkt voorts dat op verschillende niveaus verschillende partijen werken aan het verminderen van zwerfafval. De pilots sluiten aan bij de door de staatssecretaris aangekondigde landelijke aanpak voor zwerfafval.

Met beloningssystemen prikkelen we inwoners voor het retourneren van verpakkingen en bestrijden we zwerfafval. Vanuit de gedachte dat een dergelijke financiële beloning leidt tot een verbetering van wenselijk gedrag, in dit geval het voorkomen en opruimen van zwerfvuil en verbetering van de gescheiden inzameling. Sommige mensen houden de buurt schoon omdat zij zich daar prettig bij voelen, terwijl anderen de buurt schoon houden voor een financiële vergoeding. Het is afhankelijk van de situatie welk type motivatie het beste gestimuleerd kan worden.
De effectiviteit van een beloning is vervolgens sterk afhankelijk van de mate waarin een persoon behoefte heeft aan die beloning. Er zijn twee soorten beloningen: extrinsiek en intrinsiek motiverende beloningen. Een goed beloningssysteem richt zich op beide vormen.

De basis voor het betrekken van maatschappelijke organisaties is al gelegd in artikel 9.8 van de Raamovereenkomst: *"Als verenigingen, clubs en maatschappelijke organisaties in aanvulling op de bestaande inzamelsystemen, zoals het Plastic Heroes systeem, actief bijdragen aan de inzameling, dan zal in overleg met de gemeente, zo goed mogelijk worden gefaciliteerd dat een deel van de opbrengsten van diverse afvalstromen naar hen kan terugvloeien."*

[1] Zwerfafval, Milieu Centraal, 3 juni 2015

Dit plan van aanpak is een beschrijving van de wijze waarop de verschillende pilots ingericht kunnen worden en aan welke voorwaarden ze moeten voldoen om voor deelname aan dit project in aanmerking te komen. Hierbij is de monitoring van deze pilots van groot belang; net als de bijbehorende communicatie. Deze pilots evalueren we tussentijds al na de zomer van 2016 en eind 2017.
Nadrukkelijk zijn de pilots beloningssystemen bedoeld om hiermee informatie van zodanige kwaliteit te vergaren, dat effectieve beloningssystemen voor PET flesjes, drankenblikjes en eventueel andere (verpakkings)materialen met ingang van 1 januari 2018 landelijk dekkend ingevoerd kunnen worden.

Begeleiding

Het project als geheel valt onder de verantwoordelijkheid van een stuurgroep bestaande uit bestuurders vanuit Stichting Afvalfonds, VNG en stichting Natuur & Milieu. Een projectgroep bestaande uit vertegenwoordigers van dezelfde organisaties is verantwoordelijk voor de begeleiding van de uitvoering van de pilots. Deze groep stemt hiertoe regelmatig af met een voor dit project aangestelde projectleiding die de begeleiding van de uitvoering voor zijn rekening neemt.
Deze projectleiding zal in de komende weken met de deelnemende gemeenten en met de verschillende maatschappelijke partners en organisaties in overleg gaan. De projectleiding gaat daarom, direct na het aanbieden van dit plan van aanpak, aan de slag met de voorbereidingen voor de praktische uitvoering van de pilots. Dit scala aan uitgewerkte en verschillende pilots zal voor 1 december a.s. aan staatssecretaris Mansveld worden gestuurd. Daarna kunnen de pilots per 1 januari 2016 van start gaan.

Daarnaast wordt een begeleidingscommissie gevormd die bestaat uit de partijen uit de Coalitie, het ministerie van I&M, Nederland Schoon, Gemeente Schoon, NVRD en RWS. De Coalitie staat in de startblokken om te starten met de pilots en daarmee een circulaire economie verder te verwezenlijken.

Onze ambities

Visie

Onze visie start met de circulaire economie. Ons ideaal is dat in de Nederlandse samenleving op de lange termijn grondstoffen op een zo hoogwaardige mogelijke wijze hergebruikt gaan worden. Dit sluit ook aan bij de ambities van de Nederlandse overheid `die een koploper wil blijven in het recyclen van afval'. Deze ambitie is uitstekend te combineren met Nederland schoner maken en daarmee zwerfafval te verminderen, of liever 'zwerfgrondstoffen' beter te hergebruiken. Daarbij hoort ook een vergroting van het bewustzijn bij mensen, dat we alles wat we gebruiken ook zouden moeten kunnen hergebruiken.

Om dat te bereiken, hebben we nog een lange weg te gaan en die willen stap voor stap bewandelen. De afgelopen jaren is het percentage kunststof verpakkingsmateriaal dat wordt nagescheiden dan wel door het *plastic hero* systeem aan de bron wordt gescheiden enorm gestegen. Het is de ambitie om minimaal 52% van al het kunststof verpakkingsmateriaal te recyclen in 2017. Bovendien zijn er landelijke programma's om zwerfafval te verminderen en vele andere initiatieven om de woon- en leefomgeving schoner te maken en te houden.

Alle systemen hebben baat bij duurzaam gedrag van de burger. Die bepaalt immers of afval in een afvalbak terecht komt en of dat in de juiste afvalbak gebeurt. Het stimuleren van dit gedrag neemt daarmee een belangrijke plaats in bij het uitvoeren van het afvalbeleid. Deze pilots en het op te zetten landelijke systeem kunnen een bijdrage leveren aan de gewenste gedragsverandering.

Op weg naar ons ideaal van een meer circulaire economie voeren we de komende twee jaren pilots uit om op landelijk niveau nieuwe stappen te zetten. Daarbij willen we op een slimme wijze intrinsieke en/of extrinsieke motivatie van bijvoorbeeld scholen en verenigingen koppelen aan een prikkelend beloningssysteem voor het bestrijden van zwerfafval en voor het gescheiden inzamelen van PET flesjes en drankenblikjes. Gemeentes hebben bij de pilots de regierol.

Doelen

De Coalitie stelt met de pilots vijf doelen centraal:

- Bestrijden van zwerfafval
- Vergroten van de sociaal-maatschappelijke betrokkenheid en bewustwording bij (zwerf)afval en deze belonen
- Organiseren van grotere ('dikkere') stromen goed te recyclen verpakkingsmaterialen
- Meer inzamelen van blik en kunststof(verpakkingen) en eventueel andere materialen
- Verlagen van de maatschappelijke kosten van inzamelen

Het plan van aanpak gaat uit van pilots met kleine PET-flesjes en drankenblikjes; materialen die onder de huidige producentenverantwoordelijkheid vallen. Andere materialen waarover in het publieke debat wordt gesproken, zoals speelgoed, batterijen en kleding vallen niet onder die verantwoordelijkheid. Mochten zij zich willen aansluiten bij pilots en daar ook financieel en inhoudelijk aan willen bijdragen, dan zijn ze van harte welkom. Mochten zich gemeenten melden die voornoemde producten in hun pilots mee willen nemen, dan neemt de stuurgroep hier alsdan een besluit over.

Uitgangspunten

De pilots moeten opschaalbaar en kopieerbaar zijn:

a. Aantrekkelijk voor maatschappelijke organisaties om deel te nemen, en tegelijkertijd kostenefficiënt.
b. Geven vrijheid voor een zeker maatwerk per gemeente en zijn daarmee inpasbaar in gemeentelijk beleid; zodoende zijn de pilots variabel. De (resultaten van de) pilots moeten echter ook meetbaar en vergelijkbaar zijn.
c. De materialen worden ingezameld via bestaande of aan te passen systemen, met als doel tot een hoge(re) kwaliteit van de ingezamelde materialen te komen.
d. Worden geoptimaliseerd op basis van de inzichten uit 'Schoon Belonen' en sluiten aan bij de aangekondigde landelijke aanpak zwerfafval.

Ad a). Aantrekkelijk voor maatschappelijke organisaties

Maatschappelijke organisaties zijn van nature enthousiast om een bijdrage te leveren aan de maatschappij. Zwerfafval, (gescheiden) inzameling en recycling zijn duurzame thema's die veel mensen aanspreken en deze onderwerpen lenen zich goed voor het organiseren van maatschappelijke betrokkenheid. Tegelijk staat de begroting van veel maatschappelijke organisaties door bezuinigingen en teruglopende leden aantallen onder druk. Een financiële prikkel kan daarom een noodzakelijke duw in de rug zijn om deel te nemen. Deze prikkel moet voldoende zijn om organisaties in beweging te krijgen en tegelijk betaalbaar op de lange termijn. Daarnaast kunnen intrinsieke motivatie stimulerende maatregelen de aantrekkelijkheid verhogen.

Ad b). Vrijheid voor gemeenten

Gemeenten beschikken al over een zwerfvuilaanpak en inzamelpraktijk en vaak zijn daar al maatschappelijke organisaties bij betrokken. Gemeenten krijgen in de pilotperiode de vrijheid om, binnen kaders, pilots te organiseren die aansluiten bij deze bestaande praktijk. Dit zorgt ervoor dat pilots goed vergelijkbaar zijn en de resultaten goed gemeten kunnen worden.

Ad c). Bestaande of voor zover mogelijk aan te passen kanalen

De inzamelmethode past bij voorkeur binnen of sluit aan bij de geldende lokale inzameling (vanuit zowel communicatief als logistiek oogpunt).

Ad d). Aansluiten bij Schoon belonen en bestaande zwerfafvalaanpak

Belonen is een krachtig middel om gedrag te stimuleren, maar waar ook voorzichtig mee omgesprongen moet worden. Uitgangspunt bij de pilots is dat (financiële) prikkels (extrinsieke motivatie) worden gekoppeld aan meer persoonlijke motieven (intrinsieke motivatie). Pilots worden daarom zo ingericht dat intrinsiek en extrinsiek belonen slim gecombineerd worden. Om de intrinsieke motivatie verder te vergroten worden pilots bovendien zo opgezet dat autonomie, meesterschap en zingeving gestimuleerd worden.

De Pilots

Er komen maximaal zeven verschillende vormen van pilots, die worden bepaald aan de hand van de aanmeldingen van pilots door gemeenten. Van iedere vorm moeten idealiter minimaal vijf gemeenten meedoen. Daarbinnen krijgen gemeenten vrijheid om de pilots in te richten passend bij de eigen inzamelpraktijk en zwerfvuilaanpak, en de huidige wijze waarop maatschappelijke organisaties worden betrokken. De gemeenten hebben de regierol en bepalen welke organisaties er in hun gemeenten kunnen deelnemen. Er komen minimaal in 40 gemeenten pilots, waarbij minimaal 1 miljoen mensen betrokken zijn.
Sommige gemeenten zijn via hun verwerker verantwoordelijk voor sortering en vermarkting van kunststof. In de pilots gaan we ervan uit dat dit 1) kan via bestaande sortering en afzet, 2) sortering op alternatieve manier, bijvoorbeeld door een sociale werkplaats, of 3) door afzet via een alternatief kanaal.
Om tot een goede monitoring van de pilots te kunnen komen, maken vergelijkbaarheid en meetbaarheid dat er bepaalde eisen aan de pilots worden gesteld. Meer precieze effecten van extrinsieke en intrinsieke motiverende beloningssystemen worden in beeld gebracht. De voorgestelde pilots worden inclusief de bijbehorende begroting, monitoring en tijdpad van uitvoering voorgelegd aan de stuurgroep, die de pilots goedkeurt of suggesties ter verbetering doet.
Als gemeenten per 1 januari 2016 met pilots willen starten, dienen zij vóór 15 november hun voorstellen hiervoor indienen. De stuurgroep neemt hierover ten laatste op 1 december a.s. een besluit. Mochten gemeenten later toch nog willen aanhaken, dan kan een gemeente ook per 1 april starten. Voorstellen moeten in dat geval vóór 15 februari bij de stuurgroep zijn ingediend, die dan ten laatste per 1 maart hierover een besluit neemt enz. De pilots worden uitgevoerd tot eind 2017.
De verschillende typen pilots kunnen variëren met de volgende grootheden:

- **Type afvalstromen**
  - Flesjes en/of blikjes apart
  - Plastic, Metaal, Drankenkartons (PMD)
  - Eventuele andere (verpakkings) materialen

- **Type werkwijze aanpak zwerfafval**
  - Opruimacties
  - Lespakketten
  - Adoptie van locaties
  - Anders

- **Type maatschappelijke organisaties**
  - Sportverenigingen
  - Scholen
  - Kerken
  - Buurthuizen
  - Kinderboerderijen
  - Anders

- **Type beloningssysteem**
    - Een collectieve financiële vergoeding
    - Een alternatieve beloning voor de maatschappelijke organisatie (bijvoorbeeld uitbetaling in de vorm van een nieuwe dug-out, klimrek, schoolontbijt, etc.)
    - Individueel vanuit maatschappelijke organisatie aan deelnemers in euro's
    - Individueel vanuit maatschappelijke organisatie aan deelnemers d.m.v. alternatieve vergoeding (korting lidmaatschap, gratis consumpties, etc.)

- **Inzamelroute**
    - Brengsysteem (naar milieustraat of verzamelcontainers)
    - Via bestaand haalsysteem binnen gemeente, bv de bestaande inzameling van oud papier en karton
    - Via alternatief systeem (bijvoorbeeld i.o.m. lokale supermarkten)
    - Nieuwe route, in regionaal verband georganiseerd.

De hierboven genoemde voorbeelden zijn niet limitatief. Binnen de pilots is ruimte voor variabelen. In overleg kunnen deelnemende maatschappelijke organisaties en deelnemende gemeenten variëren, zolang wordt voldaan aan de geschetste uitgangspunten. Te denken valt bijvoorbeeld aan verder maatwerk voor scholen, het gebruik van machines, opruimdagen en opruimacties, adoptie van gebieden (parken, bossen, strand) in de nabijheid van de deelnemende organisaties, het gebruik van bestaande logistieke stromen voor andere materialen of van verpakkingen, convenanten tussen lokale partijen etc.

Loon naar werken

In grote lijnen zullen de pilots in bijvoorbeeld Fryslân als volgt verlopen. De gemeente wijst de organisaties aan die in de pilot kunststoffen en blik mogen inzamelen (scholen, sport- en natuurverenigingen, etc). De deelnemende organisaties verzamelen de PET flessen en blik in 240 liter zakken, die ze via hun afvalinzamelaar, -verwerker krijgen. Zodra deze vol is, kan de organisatie deze afleveren op een milieustraat in de desbetreffende gemeente. Daar worden de zakken gescand, zodat de afvalverwerker weet van welke instelling de zak afkomstig is. Vervolgens zorgt de afvalverwerker voor afvoer van de ingezamelde materialen via de bekende kanalen en voor de administratieve afhandeling (invoer in Wastetool). De ingevoerde tonnage kunststof en blik, die in Wastetool is ingevoerd, wordt uitbetaald aan de gemeenten. De gemeenten betalen uit deze vergoeding hun afvalverwerker, die vervolgens de verenigingen per zak uitbetaalt. Dit is analoog aan hoe op dit moment de door verenigingen ingezamelde hoeveelheid oud papier en karton wordt verrekend. Het is aan de deelnemende verenigingen en clubs om deze vergoeding vervolgens aan hun leden door te vertalen. Dit kan een kortingsvoucher bij plaatselijke sportzaken zijn, een korting op de contributie of bijvoorbeeld worden ingezet om een clubfeest te organiseren. Daarnaast staat het verenigingen vrij om hun leden individueel een vergoeding te geven.

Figuur 1: voorbeeld van pilot

Een inzamel- en opruimcompetitie

De gemeente wijst de organisaties aan die in de pilot kunststoffen en blik mogen inzamelen (scholen, sport- en natuurverenigingen, etc). De deelnemende organisaties verzamelen de PET flessen en blik in de daarvoor geschikte afvalbakken. In overleg met de gemeente adopteren ze een zwerfafvalhotspot in de buurt. De vereniging houdt de geadopteerde hotspot schoon en het schoonbeeld wordt regelmatig gemonitord. Ook krijgen verenigingen communicatiemateriaal om te proberen de buurt te mobiliseren hen te helpen met schoonhouden en maken. De volle bakken met ingezameld blik en PET kan de organisatie afleveren op een milieustraat of aangewezen verzamelcontainer in de desbetreffende gemeente. Daar worden de hoeveelheden geregistreerd, zodat de afvalinzamelaar weet van welke organisatie de materialen afkomstig zijn. De vergoedingen komen terecht in een gemeentelijke beloningenpot. Gemeenten kunnen de beloningenpot aanvullen vanuit eigen middelen of via sponsoring om zo de competitie interessanter te maken.
Deelnemende verenigingen worden aangemeld op de projectpagina en krijgt daarna inzicht in de hoeveelheid ingezameld materiaal en de resultaten van de zwerfafval monitoring. Verenigingen en gemeenten kunnen op basis van de monitoring de resultaten onderling vergelijken. Op basis van deze resultaten keert de gemeente de vergoeding volgens een vastgestelde beloningensystematiek uit. Zo kan bijvoorbeeld de vereniging met het schoonste park een clubfeest winnen. Of de buurtvereniging die het meeste blik en PET inzamelt een nieuwe speeltuin.

Figuur 2: voorbeeld van pilot

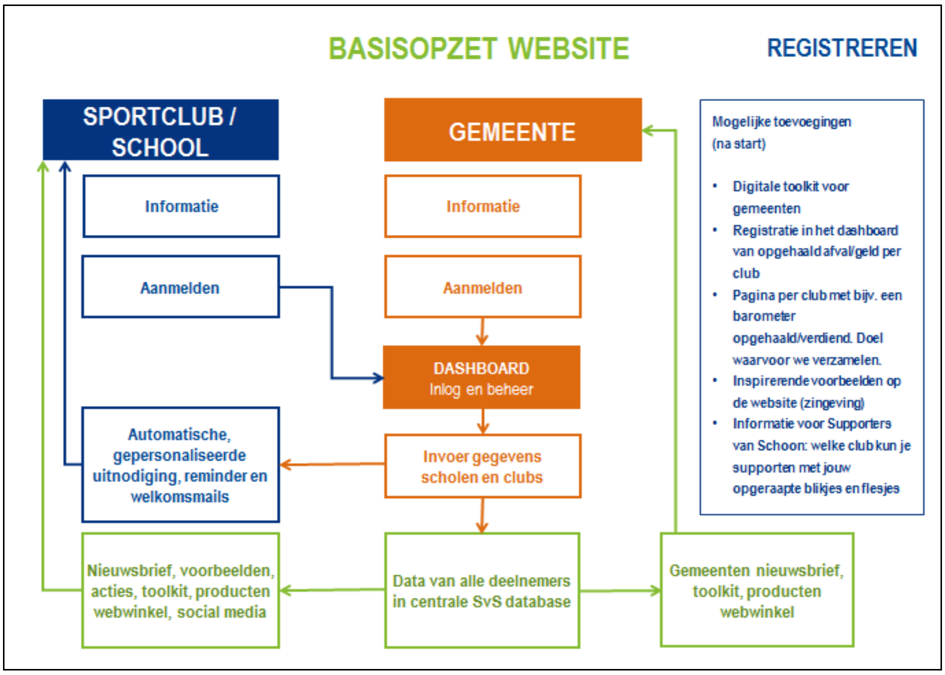
Uiteraard zijn bovenstaande pilots voorbeelden en zijn combinaties van competitie-elementen en loon naar werken mogelijk.

Aanbod aan deelnemende gemeenten

1. Een digitaal platform om pilots mee te organiseren en te ondersteunen

Ter ondersteuning van de deelnemende gemeenten en maatschappelijke organisaties wordt er een communicatiewerkgroep ingesteld, bestaande uit tenminste vertegenwoordigers van Nederland Schoon, Gemeente Schoon , NVRD en Natuur en Milieu. Deelnemende gemeenten, sportclubs, scholen etc kunnen gebruik maken van één online platform. Hierdoor is er één centrale ingang voor alle informatie, inspiratie en vragen. De achterkant van dit platform wordt ondersteund door de verschillende partijen met specifieke expertise. Het platform biedt naast kennis ook de mogelijkheid om deelnemers in de spotlight te zetten en biedt hulp bij de uitvoering. Het online platform biedt onder meer:

- Informatie en advies
- Toegang tot eigen dashboard
- Overzicht data scholen en clubs
- Inzicht in status
- Mogelijkheid om eigen logo toe te voegen
- Automatisch versturen van mails etc.
- Toolkit (digitaal)

Figuur 3: basisopzet voor website

2. Een projectleiding

Door de stuurgroep wordt een projectleiding aangesteld. Gemeenten, sportclubs, scholen etc worden praktisch ondersteund.

3. Communicatiemateriaal om pilots te ondersteunen

Communicatie is cruciaal voor het slagen van de pilots. Primaire doelgroep zijn inwoners, maatschappelijke organisaties en hun leden, scholieren enz. Behalve afvalbakken zullen specifieke communicatiematerialen als poster en banners worden ontwikkeld. De op te richten communicatiewerkgroep zal dit verder uitwerken in samenwerking met de projectgroep.

<u>Monitoring</u>

Om de mate van succes van de pilots in kaart te brengen worden op diverse vlakken en op diverse manieren metingen verricht. Om deze pilots zo *lean en mean* mogelijk te monitoren, streven we er naar om het aantal indicatoren tot een minimum te beperken. Mogelijk wordt er onderscheid gemaakt tussen pilots die in het landelijke onderzoek zitten (en van daaruit extra worden ondersteund) en overige pilots (iedereen die binnen de randvoorwaarden ook wil starten). Uit de monitoring moet duidelijk blijken welke extrinsieke en intrinsieke motiverende beloningssystemen het beste werken en landelijk toepasbaar zijn.

1. Op weg naar de circulaire economie

- Aantal via de pilots (apart) ingezamelde en gerecyclede flesjes, blikjes en eventueel andere verpakkingsmaterialen.

2. *Betrokkenheid*

- Aantal deelnemende gemeenten, ingedeeld in stedelijkheidsklasse;
- Aantal maatschappelijke organisaties per gemeente en per 10.000 inwoners;
- Opbrengsten voor deelnemende maatschappelijke organisaties

3. *Bewustwording bij burgers*

- Vast te stellen door middel van (periodieke) enquêtes.

4. *Effecten van het verminderen van zwerfafval*

Het kwantificeren van het effect op zwerfvuil is geen sinecure. De Coalitie kiest voor een aanpak met onder andere de methodes van Rijkswaterstaat (RWS), gemeenten en Nederland Schoon. De Coalitie doet zowel tellingen naar hoeveelheden en samenstelling, als metingen naar de ‘schoonbeleving’.

- *Samenstelling zwerfafval, aandeel verpakkingen met retourpremie*.

De landelijke meetmethode van Rijkswaterstaat (RWS) is op basis van “schoonbeelden”. A+ is helemaal schoon, A is schoon (cijfer 8), een B is net voldoende en een C en D zijn vervuild tot fors vervuild. Daarnaast wordt bij elke meting de samenstelling geteld. Bij deze metingen is geborgd dat niemand weet waar en wanneer gemeten wordt. Deze landelijke meting wordt onafhankelijk gedaan door een extern adviesbureau

- *Schoonbeleving*

Wat zwerfafval betreft, is de beleving van de omgeving zeer belangrijk; hebben scholen, sportclubs en hun omgeving het gevoel dat hun omgeving schoner is geworden? Om goed inzicht te verkrijgen in de effecten van de pilots wordt een specifiek belevingsonderzoek gehouden naar de subjectieve schoonbeleving onder inwoners binnen de deelnemende gemeenten. Dit onderzoek loopt gedurende de looptijd van de pilots mee met het bestaande, landelijke onderzoek dat al sinds 2013 loopt.

Financiering

Met de gewenste opschaalbaarheid en kosten efficiëntie in het achterhoofd is gekozen voor een financiële aanpak die in beginsel aansluit op bestaande financiële stromen en afspraken. Daarnaast kunnen mogelijk kostenbesparingen worden gerealiseerd. Door aan te sluiten bij de financieringsstructuur, zoals die bestaat voor verpakkingsmaterialen binnen de Raamovereenkomst Verpakkingen is vergoeding voor gemeenten en daarmee voor maatschappelijke organisaties gegarandeerd.

Voor maatschappelijke organisaties

Maatschappelijke organisaties krijgen een beloning (in euro’s of anderszins) van de gemeente. Deze beloning kunnen zij aanwenden naar eigen inzicht. Doordat delen van de bestaande bedrijfsafvalstromen (via scholen en sportclubs) nu apart worden afgevoerd, kan door maatschappelijke organisaties ook in beperkte mate worden bespaard op de kosten van de afvoer van het eigen (rest)afval. Maatschappelijke organisaties kunnen deelnemers of leden, indien gewenst zelf individueel belonen, in euro’s of anderszins.

Voor deelnemende gemeenten

Het organiseren van pilots moet kostenneutraal kunnen. Deelnemende gemeenten krijgen een vergoeding per ingezamelde kilo, volgens de bestaande vergoedingensystematiek.

Voor de vergoeding van de opstartkosten, indirecte kosten van de pilots en kosten die worden gemaakt voor aanvullende acties ter ondersteuning van de pilots inclusief additionele metingen kunnen deelnemende gemeenten een beroep doen op hun deel uit het budget zwerfafvalvergoeding (jaarlijks 20 miljoen, ofwel 1,19 euro per inwoner)

Verdeling kosten pilots

Gemeenten

- Gemeenten stellen mankracht en uitvoering ter beschikking;
- Gemeenten wenden de bestaande zwerfafval metingen aan ten behoeve van metingen voor de pilots.

Rijksoverheid

- Het ministerie van Infrastructuur & Milieu financiert de metingen naar de samenstelling van het zwerfafval;
- Tevens wordt de Rijksoverheid door de stuurgroep uitgenodigd om ook op andere wijze bij te dragen aan de pilots.

Stichting Afvalfonds Verpakkingen

- Financiert opstartkosten van de pilots. Dat betreft eenmalige kosten, zoals de productie en plaatsing van afvalbakken en kosten die gemaakt worden doordat de pilot afwijkt van de omstandigheden die bij een landelijke uitrol zouden gelden. Deze kosten worden in de begroting opgenomen en ter beoordeling voorgelegd aan de stuurgroep.

Nederland Schoon

- Ontwikkelt en financiert nieuwe zwerfafvalprojecten en past bestaande projecten aan, die kunnen bijdragen aan de succesvolle uitvoering van de pilots;
- Financiert het onderzoek naar de bewustwording bij burgers;
- Ontwikkelt en financiert een online platform voor deelnemende gemeenten.
- Het platform biedt online informatie en advies, aanmeldingsmogelijkheden, een toolkit, inzicht in status, etc.
- Financiert het additionele continu-onderzoek naar de schoonbeleving.

Voor de verdeling van de overige kosten, zoals de overige metingen, maken partijen binnen de Coalitie onderlinge afspraken.

Betrokken partijen

Gemeenten

De pilots worden uitgevoerd in een representatief aantal gemeenten. Bron- en nascheiding, hoog- en laagbouw, worden meegenomen. Deelnemende gemeenten stellen een draaiboek op en organiseren aanmelding en uitvoering in de praktijk. Deelnemende gemeenten committeren zich om relevante gegevens over (zwerf)afvalstromen (omvang, kosten) beschikbaar te stellen en te delen.

Deelname aan de pilots betekent voor de gemeenten een voorbeeldrol waar het gaat om de transitie naar de circulaire economie, bestrijding van zwerfafval, hoger hergebruikspercentage van grondstoffen en betrokkenheid van burgers en maatschappelijke organisaties.

Maatschappelijke organisaties

Voor maatschappelijke organisaties genereert deelname aan de pilot extra inkomsten (vergelijkbaar met de bekende inzameling van oud papier door verenigingen) of worden door de gemeente anderszins collectief beloond voor hun inspanningen. Ook kunnen ze mogelijk besparen op de kosten van het laten ophalen en verwerken van afval en ontvangen ze inzamelbakken en andere materialen.

Daarnaast tonen zij hun maatschappelijke betrokkenheid door een nieuwe impuls te geven aan de inzameling van flesjes en blikjes (en eventuele andere (verpakkings)materialen) en het bestrijden van zwerfafval. Ze vergroten de betrokkenheid van hun leden, leerlingen, deelnemers met behulp van beschikbaar gestelde zwerfafvalprogramma's. Ze dragen bij aan een schonere omgeving, een schoner plein, park of strand.
Intrinsieke motivatie wordt gestimuleerd door gebruik te maken van methoden als het ontwikkelen van meesterschap (terugkoppeling over de prestaties, zichtbaarheid), het versterken van het gevoel van autonomie (zelf bepalen van de manier waarop de inzameling precies gebeurt) en zingeving (waarom is een schone omgeving belangrijk).

Maatschappelijke organisaties worden geselecteerd door gemeenten. Zij krijgen een overeenkomst of contract om deel te nemen, waarin ook de vergoeding wordt vastgesteld.

Figuur 4: voorbeelden communicatie op te zetten pilots met scholen en sportverenigingen

Gemeente Schoon, Nederland Schoon, NVRD

In het najaar van 2015 wordt de landelijke aanpak zwerfafval verwacht, die door het ministerie van Infrastructuur & Milieu, samen met gemeenten en bedrijfsleven wordt opgesteld. De pilots en de landelijke uitrol die in dit plan van aanpak zijn beschreven, maken deel uit van die landelijke aanpak.
Nederland Schoon en Gemeente Schoon stellen expertise en zwerfafvalprogramma's ter beschikking. Deze zwerfafvalprogramma's worden waar nodig aangepast aan de pilots. Via Supporter van Schoon bestaan al contacten met 680 sportclubs en 2700 scholen. 100.000 burgers nemen jaarlijks deel aan de landelijke opschoondag.
Deelnemende maatschappelijke organisaties worden ondersteund in de uitvoering van ten minste 1 opschoonactie per jaar, ontvangen materialen, voorbeeldbrieven voor ouders en leden om de deelname te introduceren, tips en tricks voor een schonere school/club/etc. Daarnaast worden ze uitgenodigd om een park, stuk strand, bos of wijk te adopteren.

Tot slot: (wettelijke) belemmeringen en beperkingen

De uitvoering van de verschillende pilots stuit mogelijk op belemmeringen en beperkingen door bestaande projecten, lopende contracten, en huidige wet- en regelgeving. Dergelijke belemmeringen en beperkingen kunnen tijdens de pilotperiode worden gesignaleerd; al moeten deze de uitvoering van de pilots zo min mogelijk in de weg staan. De Coalitie zal in voorkomende gevallen zoeken naar een praktische en pragmatische oplossing; hoe kan de bewuste pilot alsnog goed worden uitgevoerd? Mogelijk moet het experiment of de omstandigheden erom heen worden aangepast. Kritische of onoverkomelijke factoren hierin worden geïnventariseerd en gesignaleerd richting lokale en rijksoverheid.

Het ministerie van Infrastructuur en Milieu schreef hierover in het kader van het VANG-Programma: *“Onnodige belemmeringen in wet- en regelgeving opsporen en wegnemen. Belemmeringen in wet- en regelgeving kunnen ontstaan doordat bij het opstellen van regelgeving nog onvoldoende is geanticipeerd op innovatieve mogelijkheden om afval als grondstof te benutten. Met het programma Van Afval Naar Grondstof wil het kabinet onnodige belemmeringen opsporen en wegnemen.”*
Met het oog op de landelijke uitrol zal moeten worden bezien of wet- en regelgeving op onderdelen definitieve aanpassing behoeft. In de eindevaluatie van de pilot zullen deelnemende partijen hiervoor, indien nodig, aanbevelingen doen.